

# Milieubesef en opvattingen over milieubeleid

## Denkt iedereen hetzelfde?

Peter De Smedt

### Samenvatting

Volgens MIRA (2012), het milieurapport voor Vlaanderen, is tijdens het laatste decennium de milieudruk stelselmatig afgenomen en zijn sommige aspecten van de milieutoestand – zij het iets trager dan voorheen – verbeterd. Toch blijft het een grote uitdaging om in een dichtbevolkte en dichtbebouwde regio als Vlaanderen in een kwaliteitsvolle leefomgeving te voorzien. Met dit artikel willen we het milieubesef en de opvattingen over milieubeleid in Vlaanderen nader in kaart brengen. Daarbij gaat onze aandacht vooral uit naar verschillen qua geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving inzake opvattingen over milieuproblemen, de oplossingsstrategieën hiervoor en de rol van de overheid daarbij.

Op basis van onze analyse van de survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen 2010' (SCV 2010) blijkt dat slechts een minderheid van de Vlamingen zich niet bezorgd maakt over milieuvervuiling. Verder geeft bijna zes op de tien Vlamingen aan de toestand van het leefmilieu in Vlaanderen als problematisch te ervaren. Uit de analyse komt duidelijk een leeftijds kloof naar voor: voor jongeren is vooral de klimaatverandering de belangrijkste milieubedreiging; terwijl ouderen voornamelijk de luchtverontreiniging als een bedreiging zien. Daarnaast blijkt ook de woonomgeving voor een aantal aspecten van milieubesef een rol te spelen. Zo geven vooral stedelingen aan dat van luchtvervuiling, klimaatverandering en verlies aan natuur en biodiversiteit de meeste bedreiging uitgaat. In het buitengebied wordt eerder de verspreiding van gevaarlijke stoffen als bedreigend gepercipiëerd. Doet Vlaanderen wel genoeg voor het milieu? Iets meer dan de helft van de Vlaamse bevolking vindt van wel. Uit onze analyse blijkt verder dat de meningen over welke de mogelijke oplossingen zijn en wie het meest aangewezen is om te handelen, nogal uiteenlopen. Hogeropgeleiden staan in het algemeen wel kritischer voor de milieutaken die de overheid vervult.

Slotsom: op basis van onze analyse valt er - wat socio-demografische en ruimtelijke verschillen voor de beschouwde milieuaspecten betreft - niet echt een vast patroon te herkennen. Voor de bevordering van een breed maatschappelijk draagvlak inzake de milieuproblematiek is dus een doordacht doelgroepen- en communicatiebeleid nodig.

### Inleiding

Op basis van het decreet Algemene Bepalingen inzake Milieubeleid stelt Vlaanderen om de vijf jaar een milieubeleidsplan op. Dit plan bepaalt de hoofdlijnen en strategische keuzes van het milieubeleid<sup>1</sup>. Milieubeleid heeft niet alleen te maken met wetgeving, regels en handhaving. Ook lokaal gebonden problemen zoals historische verontreinigingen van water of bodem spelen een rol. Andere milieuaspecten zoals luchtverontreiniging en klimaatverandering zijn meer mondiaal van karakter. De verantwoordelijkheden en de

<sup>1</sup> Zie <http://www.lne.be/themas/beleid> voor meer informatie, geraadpleegd oktober 2012.

mogelijkheden om effectief iets aan milieuproblemen te doen, liggen dus verspreid over diverse bestuursniveaus: van lokaal, regionaal, Europees tot internationaal (Jones e.a., 2009). Maar zowel over de belangrijkste problemen en oplossingen, als over wie of over wat er kan gedaan worden, zijn de meningen sterk verdeeld.

Milieubesef wordt door Franzen en Meyer (2010) omschreven als “*de mening of opvatting van individuen dat de milieukwaliteit is bedreigd door menselijk gebruik en vervuiling*”<sup>2</sup>. Al meer dan dertig jaar wordt in diverse surveys gepeild naar determinanten van milieubesef en -gedrag (Schultz & Zelezny, 1999; Beyst, 2006; Pirani & Secundi, 2011). Dit onderzoek heeft niet geleid tot eenduidige conclusies. Bepaalde studies over milieubesef wijzen op significante verschillen voor geslacht, opleidingsniveau en leeftijd (Bord & O'Connor, 1997; Dietz e.a., 1998; Zelezny e.a., 2000). Ander onderzoek spreekt dit dan weer tegen (Holehonnur e.a., 2008; Franzen & Meyer, 2010; Pirani & Secundi, 2011). Nog andere studies wijzen op verschillen qua omgeving (Howel e.a., 2002; Marshall e.a., 2005; Brody e.a., 2008) en naar urbanisatiegraad (Franzen & Meyer, 2010).

De focus van voorliggende analyse is het in kaart brengen van de socio-demografische en ruimtelijke verschillen inzake milieubesef en de opvattingen over milieubeleid in Vlaanderen. We maken hierbij gebruik van de survey ‘Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen 2010’ (SCV 2010)<sup>3</sup>. Drie vragen staan hierbij centraal: “*Hoe ervaren mensen in Vlaanderen het milieuprobleem?*”; “*Kan er iets aan gedaan worden, zo ja wat en door wie?*”; “*Doet de overheid in Vlaanderen te weinig, genoeg of teveel voor onze leefomgeving?*”.

Deze bijdrage is gestructureerd als volgt: deel 1 beschrijft de gebruikte data en toegepaste methode; deel 2 bevat de resultaten van onze analyse, in het bijzonder de socio-demografische en ruimtelijke verschillen inzake milieubesef en opvattingen over milieubeleid. In de uitleiding vatten we de bevindingen samen. Voor een analyse van de relatie tussen kennis, milieubesef en -gedrag aan de hand van dezelfde survey verwijzen we naar het werk van Beyst (2011).

## 1. Data en methode

Jaarlijks houdt de Studiedienst van de Vlaamse Regering een face-to-face-enquête, de survey ‘Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen’ (SCV-survey), bij ongeveer 1.500 Nederlandstalige personen van 18 jaar en ouder en wonende in het Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Dit artikel is gebaseerd op de milieumodule van de SCV-survey 2010.

Om de verschillen inzake *milieubesef* in kaart te brengen gaan we na hoe mensen in Vlaanderen staan tegenover: “*Bezorgdheid over het milieu in het algemeen*” (zie 2.1.1.); “*Confrontatie met verschillende aspecten van milieuvervuiling*” (zie 2.1.2.); en “*Vormen van milieuverontreiniging die ervaren worden als meest bedreigend*” (zie 2.1.3.). Een tweede reeks vragen heeft betrekking op opinies over “*Oplossingen voor milieuproblemen*”. Hier baseren we onze analyse op opvattingen over: “*De mogelijkheid om milieuverontreiniging in Vlaanderen op te lossen*” (zie 2.2.1.); “*De belangrijkste oplossingen*” (zie 2.2.2.); en “*Wie is het meest aangewezen om iets te doen*” (zie 2.2.3.). Om “*Houding tegenover milieubeleid*” in kaart te brengen, baseren we ons op vragen zoals: “*Doet Vlaanderen in het algemeen genoeg om het milieu te beschermen?*” (zie 2.3.1.); en “*invulling van milieutaken door de overheid in Vlaanderen*” (zie 2.3.2.). We brengen voor deze 8 subdimensies de verschillen in kaart voor geslacht (man, vrouw); leeftijd (18-34j, 35-54j, 55+); opleidingsniveau (laag: hoger secundair onderwijs of minder, hoog: hoger niet-universitair en universitair onderwijs) en woonomgeving (grootsteden, centrumsteden, stedelijke rand,

---

<sup>2</sup> Vrij vertaald van “*Awareness or insight of individuals that the natural state of the environment is threatened through overuse and pollution by humans*”.

<sup>3</sup> <http://www4.vlaanderen.be/sites/svr/Enquetes/Pages/Enquetes.aspx>

kleinere steden, overgangsgebied, platteland)<sup>4</sup>. Of deze verschillen al dan niet significant zijn, toetsen we telkens met een bivariate Chi-kwadraattoets.

Ten slotte gaan we voor het geheel van aspecten over milieubesef, oplossingen voor milieuproblemen en houding tegenover milieubeleid na of we een systematiek in de verschillen naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving kunnen herkennen. Bijvoorbeeld, in onze analyse stellen we de vraag of ouderen (55+) over het algemeen meer bezorgd zijn over het milieu (+ verband) en of ze ook aangeven dat ze meer (+ verband) of minder (- verband) geconfronteerd worden met de milieuproblematiek. In de uitleiding wordt een overzicht gegeven van deze verschillen.

## 2. Resultaten

### 2.1. Milieubesef

Wat milieubesef betreft, beschouwen we drie aspecten: bezorgdheid voor het milieu in het algemeen (zie tabel 1.1 en 1.2), confrontatie met milieuhinder (zie tabel 2) en bedreiging door (vormen van) milieuverontreiniging (zie tabel 3). De resultaten worden telkens weergegeven in totaal percentage en percentages voor de verschillende socio-demografische en ruimtelijke variabelen.

#### 2.1.1. Milieubezorgdheid

In de milieumodule van de SCV-survey 2010 is een set van elf stellingen opgenomen die peilt naar de bezorgdheid voor het milieu. Voor elk van die stellingen geeft tabel 1.a en 1.b het percentage Vlamingen dat 'helemaal eens of eens' antwoordde<sup>5</sup>.

Tabel 1.a Milieubezorgdheid naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau, Vlaanderen, 2010, in % helemaal eens of eens<sup>a</sup>

Stelling	Totaal	Geslacht		Leeftijd			Opleidingsniveau	
		man	vrouw	18-34	35-54	55+	laag	hoog
Lucht, water en bodem in Vlaanderen zijn sterk verontreinigd	61	55	67	59	57	67	62	60
De toestand van ons leefmilieu is problematisch	57	53	62	55	58	59	59	55
De meeste milieuproblemen in Vlaanderen worden overdreven	25	25	24	21	20	31	30	10
Ik maak me zelden zorgen over milieuvervuiling	29	30	28	30	22	35	32	22

<sup>a</sup> Percentages in **vet** duiden op een significant verschil tussen de categorieën van de betrokken variabele ( $\alpha = 0,05$ ).

Bron: SCV-survey 2010.

<sup>4</sup> Zie annex 1 voor een beschrijving van de 6 klassen van woonomgeving.

<sup>5</sup> Om tabel 1 overzichtelijk te houden, zijn de percentages voor woonomgeving, die overwegend niet significant zijn, niet opgenomen in de tabel.

Tabel 1.b Milieubezorgdheid naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau, Vlaanderen, 2010, in % helemaal eens of eens<sup>a</sup>

Stelling	Totaal	Geslacht		Leeftijd			Opleidingsniveau	
		man	vrouw	18-34	35-54	55+	laag	hoog
Al dat praten over milieuvervuiling in Vlaanderen maakt de mensen ongeruster dan nodig	38	39	37	25	34	49	46	17
Wij maken ons tegenwoordig te veel zorgen over de toekomst van het milieu en te weinig over de werkgelegenheid	41	40	41	30	36	51	49	18
Vrijwel alles wat we in het moderne leven doen, schaadt het milieu	39	38	40	48	39	35	41	34
De mensen maken zich er te veel zorgen over dat de vooruitgang het milieu zal schaden	36	36	36	31	33	41	42	18
De toestand van het milieu is een bedreiging voor mijn gezondheid	43	40	45	38	40	47	42	44
De toestand van het milieu voor de volgende generatie wordt nu bepaald	88	87	89	87	89	87	85	95
De achteruitgang van het milieu heeft gevolgen voor mijn eigen leven	50	49	50	50	51	48	47	57

<sup>a</sup> Percentages **in vet** duiden op een significant verschil tussen de categorieën van de betrokken variabele ( $\alpha = 0,05$ ).

Bron: SCV-survey 2010.

Uit tabellen 1.a en 1.b blijkt dat meer dan zes op de tien Vlamingen aangeeft dat lucht, water en bodem sterk verontreinigd zijn. Daarnaast vindt bijna zes op de tien dat de toestand van ons leefmilieu problematisch is. Voorts geeft slechts een beperkte groep aan dat de meeste milieuproblemen in Vlaanderen overdreven zijn (25%) en dat ze zich zelden zorgen maken over milieuvervuiling (29%). Een overgrote meerderheid is van mening dat de impact van de mens vandaag bepalend is voor de milieukwaliteit in de toekomst (88%).

Bezorgdheid over het milieu leeft niet onder alle bevolkingsgroepen in dezelfde mate. Opleidingsniveau en leeftijd geven voor de meeste stellingen significante verschillen voor milieubezorgdheid (respectievelijk voor 9 en 8 van de 11 stellingen), maar naar geslacht niet of nauwelijks. Woonomgeving geeft slechts één significant verschil namelijk voor stelling 3 van tabel 1.a (dit is: milieuproblemen worden overdreven).

### 2.1.2. Confrontatie met milieuhinder

Vervolgens peilen we naar de mening over de aanwezigheid en hinder van specifieke vormen van milieuverontreiniging. Tabel 2 geeft voor de belangrijkste aspecten<sup>6</sup> van milieuhinder het percentage Vlamingen dat eerder veel tot zeer veel hinder ondervindt.

<sup>6</sup> In de SCV-survey 2010 is gepeild naar confrontatie met 12 vormen van milieuhinder, zie annex 2. Om tabel 2 overzichtelijk te houden, zijn enkel de resultaten weergegeven van de vormen van milieuhinder met een percentage eerder veel tot zeer veel hinder hoger dan 10 als totaal percentage.

Tabel 2 Confrontatie met milieuhinder naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving, Vlaanderen, 2010, in %<sup>a</sup>

	Zwerfvuil	Lawaai wegverkeer	Stank agrarische activiteit	Stank wegverkeer	Vroegtijdig bladverlies bomen
<b>Totaal</b>	27	23	15	12	11
<b>Geslacht</b>					
man	29	23	14	12	12
vrouw	25	23	15	12	9
<b>Leeftijd</b>					
18-34	29	24	<b>20</b>	12	11
35-54	29	24	<b>16</b>	12	11
55 plus	25	22	<b>10</b>	12	11
<b>Opleidingsniveau</b>					
laag	<b>23</b>	<b>20</b>	14	<b>10</b>	10
hoog	<b>37</b>	<b>31</b>	16	<b>18</b>	11
<b>Woonomgeving</b>					
grootsteden	<b>52</b>	<b>41</b>	<b>7</b>	<b>27</b>	16
centrumsteden	<b>31</b>	<b>31</b>	<b>11</b>	<b>13</b>	11
stedelijke rand	<b>23</b>	<b>17</b>	<b>14</b>	<b>12</b>	11
kleinere steden	<b>18</b>	<b>20</b>	<b>15</b>	<b>8</b>	9
overgangsgebied	<b>26</b>	<b>18</b>	<b>16</b>	<b>11</b>	12
platteland	<b>20</b>	<b>19</b>	<b>21</b>	<b>5</b>	6

<sup>a</sup> Percentages **in vet** duiden op een significant verschil tussen de categorieën van de betrokken variabele ( $\alpha = 0,05$ ).

Bron: SCV-survey 2010.

Vlamingen menen het meest te worden geconfronteerd met zwerfvuil, lawaai van het wegverkeer, geur (landbouw en wegverkeer) en vroegtijdig bladverlies bij bomen. Uit tabel 2 blijkt dat bij confrontatie met milieuhinder de woonomgeving een rol speelt. Onze analyse geeft aan dat men in een stedelijke omgeving meer geconfronteerd wordt met zwerfvuil, lawaai en stank van het wegverkeer; voor vroegtijdig bladverlies zijn er geen significante verschillen. Daarnaast geven relatief meer hoger dan lager opgeleiden aan geconfronteerd te worden met zwerfvuil en wegverkeer. Naar geslacht en leeftijd zijn er (bijna) geen significante verschillen in opvatting over confrontatie met milieuhinder.

### 2.1.3. Meest bedreigende vorm van milieuverontreiniging

Welke vorm van milieuverontreiniging wordt in Vlaanderen als meest bedreigend ervaren? Aan de respondenten werd gevraagd uit een lijst van 10 items (zie annex 3 voor een overzicht) de meest bedreigende vorm van milieuverontreiniging aan te duiden. Ook hier wordt aangegeven of de verschillen tussen geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving significant zijn.

Tabel 3 Meest bedreigende vorm van milieuverontreiniging naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving, Vlaanderen, 2010, in % meest bedreigend<sup>a</sup>

	Luchtvervuiling	Verspreiding gevaarlijke stoffen	Klimaatverandering (broeikaseffect)	Verlies natuur en biodiversiteit
<b>Totaal</b>	<b>25</b>	<b>17</b>	<b>15</b>	<b>14</b>
<b>Geslacht</b>				
man	<b>23</b>	<b>16</b>	<b>16</b>	<b>15</b>
vrouw	<b>27</b>	<b>19</b>	<b>14</b>	<b>13</b>
<b>Leeftijd</b>				
18-34	<b>19</b>	<b>15</b>	<b>21</b>	<b>17</b>
35-54	<b>21</b>	<b>19</b>	<b>16</b>	<b>14</b>
55 plus	<b>32</b>	<b>18</b>	<b>10</b>	<b>12</b>
<b>Opleidingsniveau</b>				
laag	<b>27</b>	<b>16</b>	<b>13</b>	<b>13</b>
hoog	<b>18</b>	<b>20</b>	<b>19</b>	<b>19</b>
<b>Woonomgeving</b>				
grootsteden	<b>30</b>	<b>13</b>	<b>16</b>	<b>18</b>
centrumsteden	<b>26</b>	<b>14</b>	<b>14</b>	<b>15</b>
stedelijke rand	<b>28</b>	<b>19</b>	<b>16</b>	<b>15</b>
kleinere steden	<b>25</b>	<b>16</b>	<b>14</b>	<b>14</b>
overgangsgebied	<b>23</b>	<b>19</b>	<b>16</b>	<b>14</b>
platteland	<b>20</b>	<b>21</b>	<b>13</b>	<b>10</b>

<sup>a</sup> Percentages **in vet** duiden op een significant verschil tussen de categorieën van de betrokken variabele ( $\alpha = 0,05$ ).

Bron: SCV-survey 2010.

Een kwart van de Vlamingen geeft aan dat luchtvervuiling voor hen het meest bedreigend is. Daarna volgen de verspreiding van gevaarlijke stoffen, de klimaatverandering (broeikaseffect) en het verlies aan natuur en biodiversiteit. Voor alle socio-demografische variabelen werden significante verschillen in opvattingen gevonden. De verschillen zijn niet altijd eenduidig. Vrouwen zien luchtvervuiling en verspreiding van gevaarlijke stoffen eerder als bedreigend terwijl mannen de klimaatverandering en het verlies van natuur en biodiversiteit meer bedreigend vinden. Bovendien blijkt dat procentueel meer jongeren dan ouderen klimaatverandering zien als het meest bedreigend voor het milieu. Ouderen zien voornamelijk de luchtverontreiniging als een bedreiging. In meer landelijke gebieden wordt een hoger percentage voor verspreiding van gevaarlijke stoffen teruggevonden. In een stedelijke omgeving vormen luchtvervuiling, klimaatverandering en verlies aan natuur de meest bedreigende vorm van milieuverontreiniging.

## 2.2. Oplossingen voor milieuproblemen

Een tweede vraag binnen onze analyse heeft betrekking op de oplossingen voor milieuproblemen: “Kan er iets gedaan worden voor het milieu?” (zie tabel 4), “Zo ja wat?” (zie tabel 5) en “Door wie?” (zie tabel 6). De resultaten worden ook hier weergegeven in

totaal percentage en percentages voor geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving.

### 2.2.1. De mogelijkheid om milieuproblemen op te lossen

In Vlaanderen is men doorgaans overtuigd van de mogelijkheid om iets te kunnen doen voor de leefomgeving (zie tabel 4). Slechts een minderheid (14%) denkt dat het 'weinig of niet tot onmogelijk is' om de milieuverontreiniging in Vlaanderen echt tegen te gaan. Bijna de helft (48%) denkt dat het best tot zeer goed mogelijk is. Mannen en hogeropgeleiden zijn hier nog iets meer van overtuigd.

Tabel 4 De mogelijkheid om milieuproblemen op te lossen naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving, Vlaanderen, 2010, in % mogelijk<sup>a</sup>

	Zeer goed tot best mogelijk	Min of meer mogelijk	Weinig of niet tot onmogelijk
<b>Totaal</b>	<b>48</b>	<b>39</b>	<b>14</b>
<b>Geslacht</b>			
man	<b>53</b>	<b>36</b>	<b>11</b>
vrouw	<b>42</b>	<b>42</b>	<b>16</b>
<b>Leeftijd</b>			
18-34	51	37	12
35-54	48	40	12
55 plus	45	40	16
<b>Opleidingsniveau</b>			
laag	<b>44</b>	<b>40</b>	<b>16</b>
hoog	<b>57</b>	<b>35</b>	<b>8</b>
<b>Woonomgeving</b>			
grootsteden	55	37	8
centrumsteden	47	37	16
stedelijke rand	48	40	12
kleinere steden	44	42	15
overgangsgebied	51	35	14
platteland	42	46	13

<sup>a</sup> Percentages **in vet** duiden op een significant verschil tussen de categorieën van de betrokken variabele ( $\alpha = 0,05$ ).

Bron: SCV-survey 2010.

### 2.2.2. Milieuproblemen: de belangrijkste oplossingen

Meer dan zes op de tien respondenten meent dat een gedragsverandering de belangrijkste oplossing voor milieuproblemen vormt (zie tabel 5). Andere respondenten geven de voorkeur aan beleidsmaatregelen (18%) of aan technologische oplossingen (18%). Verhoudingsgewijs verkiezen meer vrouwen beleidsmaatregelen en meer mannen technologische oplossingen. Ook de woonomgeving heeft een invloed op de voorkeur.

Tabel 5 De belangrijkste oplossingen voor milieuproblemen naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving, Vlaanderen, 2010, in % voorkeur<sup>a</sup>

	Gedragwijziging	Technologie	Beleid
<b>Totaal</b>	<b>65</b>	<b>18</b>	<b>18</b>
<b>Geslacht</b>			
man	<b>64</b>	<b>20</b>	<b>16</b>
vrouw	<b>66</b>	<b>15</b>	<b>20</b>
<b>Leeftijd</b>			
18-34	64	18	18
35-54	60	20	20
55 plus	69	15	16
<b>Opleidingsniveau</b>			
laag	66	17	18
hoog	62	20	18
<b>Woonomgeving</b>			
grootsteden	<b>59</b>	<b>18</b>	<b>23</b>
centrumsteden	<b>68</b>	<b>13</b>	<b>19</b>
stedelijke rand	<b>72</b>	<b>14</b>	<b>14</b>
kleinere steden	<b>61</b>	<b>19</b>	<b>20</b>
overgangsgebied	<b>65</b>	<b>17</b>	<b>18</b>
platteland	<b>66</b>	<b>23</b>	<b>12</b>

<sup>a</sup> Percentages **in vet** duiden op een significant verschil tussen de categorieën van de betrokken variabele ( $\alpha = 0,05$ ).

Bron: SCV-survey 2010.

### 2.2.3. Milieuproblemen oplossen: de meest aangewezen actor

Op de vraag wie het meest aangewezen is om het milieu te beschermen en de milieuvervuiling tegen te gaan (zie tabel 6), verwijst 40% van de respondenten naar de industrie, dan volgen 'mensen zoals u en ik' (35%), en de overheid (21%). Slechts een beperkt aantal respondenten (4%) vindt dat de landbouwsector het meest aangewezen is om iets te doen aan de milieuvervuiling. Verhoudingsgewijs is het aandeel van de industrie en 'mensen zoals u en ik' groter bij jongeren. In grootsteden is men iets minder overtuigd dat de industrie het meest aangewezen is, daar kijkt men relatief meer naar de overheid. Op het platteland is het belang van 'mensen zoals u en ik' iets groter.



Tabel 6 De meest aangewezen actor om milieuproblemen op te lossen naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving, Vlaanderen, 2010, in % voorkeur<sup>a</sup>

	Industrie	Mensen zoals u en ik	Overheid	Landbouwsector
<b>Totaal</b>	<b>40</b>	<b>35</b>	<b>21</b>	<b>4</b>
<b>geslacht</b>				
man	38	36	23	3
vrouw	42	35	19	4
<b>Leeftijd</b>				
18-34	<b>44</b>	<b>39</b>	<b>16</b>	<b>2</b>
35-54	<b>38</b>	<b>36</b>	<b>23</b>	<b>3</b>
55 plus	<b>40</b>	<b>34</b>	<b>21</b>	<b>5</b>
<b>Opleidingsniveau</b>				
laag	40	36	20	4
hoog	40	34	23	3
<b>Woonomgeving</b>				
grootsteden	<b>33</b>	<b>36</b>	<b>29</b>	<b>2</b>
centrumsteden	<b>40</b>	<b>38</b>	<b>19</b>	<b>3</b>
stedelijke rand	<b>39</b>	<b>42</b>	<b>17</b>	<b>1</b>
kleinere steden	<b>40</b>	<b>36</b>	<b>19</b>	<b>5</b>
overgangsgebied	<b>46</b>	<b>30</b>	<b>20</b>	<b>4</b>
platteland	<b>36</b>	<b>39</b>	<b>21</b>	<b>3</b>

<sup>a</sup> Percentages **in vet** duiden op een significant verschil tussen de categorieën van de betrokken variabele ( $\alpha = 0,05$ ).

Bron: SCV-survey 2010.

### 2.3. Houding tegenover milieubeleid

Om de vraag over de rol van de overheid te beantwoorden, gaan we na hoe Vlamingen antwoorden op een aantal stellingen over de taken die de Vlaamse overheid voor het milieubeleid vervult (zie tabel 7 en 8). De resultaten worden weergegeven in totaal percentage en percentages voor de verschillende socio-demografische en ruimtelijke variabelen.

#### 2.3.1. Milieubeleid in Vlaanderen

Tabel 7 laat zien dat iets meer dan de helft van de respondenten vindt dat Vlaanderen, in vergelijking met andere landen, in het algemeen genoeg doet voor het milieu. Dit is onafhankelijk van de woonomgeving. Wel zijn er relatief iets meer hogeropgeleiden die vinden dat de overheid te weinig doet. Relatief meer ouderen vinden dat de overheid genoeg doet. Minder dan één op de tien vindt dat de overheid meer dan genoeg doet.

Tabel 7 Milieubeleid in Vlaanderen naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving, Vlaanderen, 2010, in %<sup>a</sup>

	Genoeg	Te weinig	Meer dan genoeg
<b>Totaal</b>	<b>52</b>	<b>40</b>	<b>8</b>
<b>Geslacht</b>			
man	<b>51</b>	<b>39</b>	<b>10</b>
vrouw	<b>53</b>	<b>41</b>	<b>6</b>
<b>Leeftijd</b>			
18-34	<b>50</b>	<b>43</b>	<b>6</b>
35-54	<b>48</b>	<b>44</b>	<b>8</b>
55 plus	<b>57</b>	<b>34</b>	<b>9</b>
<b>Opleidingsniveau</b>			
laag	<b>57</b>	<b>33</b>	<b>10</b>
hoog	<b>38</b>	<b>57</b>	<b>5</b>
<b>Woonomgeving</b>			
grootsteden	49	45	6
centrumsteden	52	41	7
stedelijke rand	56	37	6
kleinere steden	52	39	9
overgangsgedebied	49	41	10
platteland	56	36	8

<sup>a</sup> Percentages **in vet** duiden op een significant verschil tussen de categorieën van de betrokken variabele ( $\alpha = 0,05$ ).

Bron: SCV-survey 2010.

### 2.3.2. Taken van de overheid voor het milieu

Iets meer dan de helft van de Vlamingen is het eens met de stelling dat de overheid vooral milieuregels maakt (zie tabel 8). Iets minder dan de helft vindt dat de overheid milieuvriendelijk gedrag stimuleert. Een kwart meent dat de overheid een goed milieubeleid voert. Slechts een beperkte groep (15%) is het eens dat de overheid zelf een milieuvriendelijke organisatie is.

Hogeropgeleiden zijn kritischer voor de taken die de overheid vervult. Hoe ouder, hoe meer men het eens is dat de overheid een goed milieubeleid voert. Woonomgeving speelt, wat de vraag over de taken van de overheid betreft, slechts een beperkte rol.

Tabel 8 Taken van de overheid voor het milieu naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving, Vlaanderen, 2010, in % eens <sup>a</sup>

	Vooraf regels	Stimuleren gedrag	Bron van informatie	Goed beleid	Duidelijke visie	Eigen werking
<b>Totaal</b>	53	48	37	25	24	15
<b>Geslacht</b>						
man	53	<b>51</b>	38	<b>22</b>	24	14
vrouw	53	<b>45</b>	36	<b>27</b>	25	16
<b>Leeftijd</b>						
18-34	<b>42</b>	<b>40</b>	<b>28</b>	<b>19</b>	<b>20</b>	<b>11</b>
35-54	<b>52</b>	<b>44</b>	<b>36</b>	<b>19</b>	<b>18</b>	<b>10</b>
55 plus	<b>62</b>	<b>56</b>	<b>45</b>	<b>33</b>	<b>33</b>	<b>22</b>
<b>Opleidingsniveau</b>						
laag	<b>56</b>	49	38	<b>28</b>	<b>28</b>	<b>18</b>
hoog	<b>45</b>	44	35	<b>16</b>	<b>14</b>	<b>6</b>
<b>Woonomgeving</b>						
grootsteden	49	45	35	<b>24</b>	<b>23</b>	<b>13</b>
centrumsteden	52	51	42	<b>34</b>	<b>31</b>	<b>20</b>
stedelijke rand	53	51	38	<b>27</b>	<b>25</b>	<b>15</b>
kleinere steden	52	46	35	<b>23</b>	<b>25</b>	<b>20</b>
overgangsgebied	54	48	36	<b>24</b>	<b>22</b>	<b>12</b>
platteland	57	46	39	<b>19</b>	<b>22</b>	<b>11</b>

<sup>a</sup> Percentages **in vet** duiden op een significant verschil tussen de categorieën van de betrokken variabele ( $\alpha = 0,05$ ).

Bron: SCV-survey 2010.

## Uitleiding

Onze analyse geeft aan dat meer dan zes op de tien Vlamingen zich zorgen maakt over milieuvuiling. Het meest worden de mensen geconfronteerd met zwerfvuil, lawaai van het wegverkeer, geurhinder en vroegtijdig bladverlies bij bomen. Het meest bedreigend vindt men luchtvervuiling, verspreiding van gevaarlijke stoffen, klimaatverandering en verlies aan natuur en biodiversiteit. De meerderheid van de Vlamingen meent dat de problemen van vandaag een hypotheek leggen op een goede leefomgeving voor de volgende generaties.

Voor sommige aspecten van milieubesef speelt opleiding en woonomgeving een rol, maar niet altijd en de verschillen vormen geen eenduidig patroon. Zo geeft onze analyse aan dat hoe meer verstedelijkt mensen wonen, hoe vaker ze aangeven geconfronteerd te worden met zwerfvuil, lawaai en stank van het wegverkeer. Men kan hier spreken van een relatie tussen stedelijkheid en confrontatie (zie tabel 9, '+' duidt op een positief verband). Meer dan zes op de tien Vlamingen zijn de mening toegedaan dat vooral gedragsverandering een belangrijke voorwaarde is om milieuproblemen op te lossen. Slechts een minderheid denkt dat het onmogelijk is om milieuverontreiniging in Vlaanderen tegen te gaan. Op de

vraag wie het meest aangewezen is om iets te doen, kijkt vier op de tien van de respondenten naar de industrie, dan volgen ‘mensen zoals u en ik’ en de overheid. Inwoners van grootsteden zijn iets minder overtuigd dat de industrie het meest aangewezen is: hier is sprake van een negatieve relatie tussen grootstedelijkheid en de opinie over industrie (zie tabel 9, ‘-’ staat voor een negatief verband). Op het platteland is het belang van ‘mensen zoals u en ik’ iets groter (zie tabel 9, ‘+’ duidt op een positief verband).

Doet Vlaanderen genoeg voor het milieu? Iets meer dan de helft van de respondenten vindt van wel. Dit is onafhankelijk van de woonomgeving. Wel zijn er iets meer hogeropgeleiden die vinden dat de overheid te weinig doet. Slechts een beperkte groep gaat akkoord met de stelling dat de overheid zelf een milieuvriendelijke organisatie is.

Wat milieubesef betreft, heeft niet iedereen dezelfde opvatting over de milieuproblemen en mogelijke oplossingen. In tegenstelling tot andere maatschappelijke thema’s zoals burgerparticipatie (Pauwels & Pickery, 2008) en de digitale kloof (Paulussen e.a., 2011) vormen de verschillen tussen verschillende bevolkingscategorieën geen vast patroon. Geslacht, leeftijd, opleiding en woonomgeving hebben dus een wisselende impact op hoe men in Vlaanderen denkt over milieu en beleid. Dit blijkt uit tabel 9, die een synthese geeft van onze analyse.

Tabel 9 Verschillen in opinie over milieu en beleid naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en woonomgeving Vlaanderen, 2010, in meest voorkomend verband <sup>a</sup>

	Man (geslacht)	55+ (leeftijd)	Hogeropgeleiden (opleiding)	Stedelijke omgeving (woonomgeving)
<b>1. Milieubesef</b>				
milieubezorgdheid (tabel 1.a en 1.b)	ns	+	-	ns
confrontatie milieuhinder (tabel 2)	ns	ns	+	+
meest bedreigend (tabel 3)	- \ +	- \ +	+	+
<b>2. Oplossingen voor milieuproblemen</b>				
milieuverontreiniging tegen gaan (tabel 4)	+	ns	+	ns
voorkeur oplossing (tabel 5)	- \ +	ns	ns	- \ +
wie meest aangewezen (tabel 6)	ns	- \ +	ns	- \ +
<b>3. Houding tegenover milieubeleid</b>				
doet Vlaanderen genoeg (tabel 7)	- \ +	+	-	ns
milieutaken van de overheid (tabel 8)	ns	+	-	ns

<sup>a</sup> Voorkomen van significant lagere of hogere percentages : ‘+’ = meest hogere; ‘-’ = meest lagere; - \ + = evenveel lagere en hogere; ns = geen verschil.

Bron: SCV-survey 2010, bewerking SVR.

Ter afsluiting is het duidelijk dat milieubesef en opvattingen over milieubeleid niet bij alle bevolkingsgroepen in dezelfde mate leven. Dit bevestigt het nut van een doordacht communicatie- en doelgroepenbeleid voor een breed maatschappelijk draagvlak voor het milieubeleid in Vlaanderen.

## Literatuurlijst

- Beyst, V. (2006). *Handelen naar geweten? Een analyse van het verband tussen milieubesef en milieuvriendelijk gedrag in Vlaanderen*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, Stativaria 39.
- Beyst, V. (2011). *Heeft een betere milieukennis een impact op milieubesef en -gedrag bij Vlamingen?* Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Webartikel 17.
- Bord, R.J. & O'Connor, R.E. (1997). The gender gap in environmental attitudes: the case of perceived vulnerability to risk. In: *Social science quarterly*, 78, 830-840.
- Brody, S.D., Zahran, S., Vedlitz, A. & Himanshu, G. (2008). Examining the relationship between physical vulnerability and public perceptions of global climate change in the United States. In: *Environment and Behavior*, 40, 72-95.
- Dietz, T., Stern, P.C. & Guagnano, G.A. (1998). Social structural and social psychological bases of environmental concern. In: *Environment & Behavior*, 30, 450-471.
- Franzen, A. & Meyer, R. (2010). Environmental attitudes in cross-national perspective: a multilevel analysis of the ISSP 1993 and 2000. In: *European Sociological Review*, 26, 219-234.
- Holehonnur, A., Mobley, C., Gras, D., Cooper, A., Kilbourne, W., Grünhagen, M. & Foley, J. (2008). Technology, gender, and pro-environmental consumption behavior: a multinational exploratory study. In: *Journal of Macromarketing*, 28, 429-439.
- Howel, D., Moffatt, S., Prince, H., Bush, J. & Dunn, C. (2002). Urban air quality in North-East England: exploring the influences on local views and perceptions. In: *Risk Analysis*, 22, 121-130.
- Jones, N., Malesios, C. & Botetzagias, I. (2009). The influence of social capital on willingness to pay for the environment among European citizens. In: *European Societies*, 11, 511-530.
- Marshall, B.K., Picou, J.S. & Bevc, C.A. (2005). Ecological disaster as contextual transformation: environmental values in a renewable resource community. In: *Environment and Behavior*, 37, 706-728.
- Mira (2012). *Mira indicatorrapport*. Mechelen: Vlaamse Milieu Maatschappij.
- Paulussen, S., Courtois, C., Vanwynsberghe, H. & Verdegem, P. (2011). Profielen van mediageletterdheid. Een exploratie van de digitale vaardigheden van burgers in Vlaanderen. In: Moreas, M. & Pickery, J. (red.). *Mediageletterdheid in een digitale wereld*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Studie 1.
- Pauwels, G. & Pickery, J. (2007). *Wie participeert niet? Ongelijke deelname aan het maatschappelijke leven in verschillende domeinen*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Rapport 5.
- Pirani, E. & Secundi, L. (2011). Eco-friendly attitudes: what European citizens say and what they do. In: *Int. J. Environ. Res.*, 5, 67-84.
- Schultz, P.W. & Zelezny, L. (1999). Values as predictors of environmental attitudes: evidence for consistency across 14 countries. In: *Journal of Environmental Psychology*, 19, 255-265.
- TNS (2012). *Attitudes of European citizens towards the environment*. Special eurobarometer 365. Brussels: TNS opinion & social.
- Zelezny, L.C., Chua, P. & Aldrich, C. (2000). Elaborating on gender differences in environmentalism. In: *Journal of Social Issues*, 56, 443-457.

### Annex 1. Klassen van woonomgeving (SCV-survey, 2010)

1. Grootsteden: Antwerpen, Gent
2. Centrumsteden: Aalst, Brugge, Genk, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas, Turnhout
3. Stedelijke rand: grootstedelijke rand + regionaalstedelijke rand + Vlaams strategisch gebied rond Brussel (53 gemeenten)
4. Kleinere steden: structuurondersteunend kleinstedelijk gebied + kleinstedelijk provinciaal gebied (45 gemeenten)
5. Overgangsgebied: 96 gemeenten
6. Platteland: 101 gemeenten

### Annex 2. Confrontatie met vormen van milieuverontreiniging (SCV-survey, 2010)

1. smog
2. schuimvorming waterlopen
3. stank agrarische activiteiten, land- en tuinbouw
4. bomen vroegtijdig bladverlies of aantasting van de bladeren
5. stank waterlopen
6. lawaai luchtverkeer
7. zwerfvuil
8. stank industrie
9. lawaai wegverkeer
10. stank wegverkeer
11. teveel licht 's nachts
12. lawaaihinder 's nachts

### Annex 3. Meest bedreigende vormen van milieuverontreiniging (SCV-survey, 2010)

1. lucht
2. bodem
3. water (grond en oppervlakte)
4. broeikaseffect
5. afval
6. geluid
7. teloorgang natuur, uitsterven soorten, aantasting bossen, versnippering
8. gevaarlijke stoffen
9. genetische manipulatie
10. andere